

דבר למשפט

גליון תוכן תורני מבית ההוראה לענייני ממונות

והגידו את דבר המשפט

כשחתכו בצל בסכין בשרית, אתה יודע שצריך לשאול את הרב מה דין הסלט. כל שאלה בנוגע למיחם או לתנור ביום חול ובשבת, אתה יודע שהרב הינו הכתובת לברר את ההלכה. זה נכון לאורח חיים, זה נכון ליוצר דעה, זה נכון להלכות נישואין, וזה נכון גם לכל חושן משפט.

כשיש דילמה על ההשתמשות ביציקה של השכר, על הסתימה בצנרת, על הזמנת דרייבר או צימר, זו שאלה שדורשת מענה הלכתי, בדיוק כמו כל חלק אחר בחיים וכמו כל נושא בתורה.

זה יכול להיות פשוט ביותר. כשזה שני צדדים, צריכים סך הכל שהשאלה תגיע משניהם יחד. זו שאלה הלכתית, שצריכה הכרעה תורנית בדיוק כמו כל שאלה אחרת בתחומי החיים.

דיון בבית דין נשמע לפעמים דבר מלחיץ, יש תובע ותבע, יש הרכב שלם ויש שליח בית דין, ולפעמים ההרגשה לא הכי נעימה. אבל זה בכלל לא צריך להיות עימות, זה יכול להיות פשוט כמו כל שאלה בבית הוראה, רק שהענין מתלבן בין שני צדדים ולא רק אדם עם קונו.

זה בדיוק מה שקורה ב"דבר למשפט". כמו כל בית הוראה, רק שהוא מתמקד בחלק של חושן משפט ובדינים שבין איש לרעהו. זמין, קל ונוח. שאלות של שכנים או של שותפים מעסיק ופועל וכל מה שנוגע לדבר שבין אדם לחבירו, עולות ומתבררות על שולחן מלכים, מאן מלכי רבנן, בהכונתו של מרן הגאב"ד הגר"ש רחבעם שליט"א, בהסכמת הצדדים שניגשים לברר את ההלכה.

בדיונים קצרים וממצים ישמעו הרבנים שליט"א את הצדדים באהבה ואחזה, ויכריעו את ההלכה. כשיפסקו למישהו "חייב", זה בדיוק כמו שפוסקים לו לזרוק את סיר הבשר בשל טיפת חלב. זה לא מפתח אמוציות ורגשות טעות, שאלו את ההלכה, וקיבלו הכרעה. יותר זמינות, פחות עלות, פשוט לשאול ולקבל תשובה.

וה"ר שיקוים בנו אמרת חז"ל "כשיש דין למטה אין דין למעלה".

“האמת והשלום אהבו” מעשה למעשה מבית ההוראה

טאבו ושותף

אז מה אתה מציץ? שואל ר' יעקב? האמת - אני בבעיה כפולה כי מצד אחד אני מבין מאד את המצוקה הכלכלית כעת בנישואי הילדים, ומצד שני אני לא רוצה להסתבך אם אדם שאני לא מכיר ולא יודע מה רמת האמינות שלו בשותפות, והכי חשוב לי חלילה וחלילה שלא יהיה בינינו שום פירוד, בלי עגמת נפש, אתה יודע כ"כ הרבה שנים חברותא, לא רוצה שבגלל דבר כזה חלילה וחס יהיה פירוד. תן לי לחשוב מה נעשה. אני ממש מבין אותך ואתה גם צודק לכאורה, אומר ר' יעקב, אך בהחלט אני בבעיה אני חייב את הכסף. אין לי מאיפה להביא את ההתחייבויות הגדולות שלקחתי על עצמי, זו הברירה האחרונה. בהחלט גם אני בשום אופן לא מעוניין בפירוד הלבבות, זה לא שווה את זה. אבל חייבים פתרון.

ר' יעקב שב לביתו אפוף מחשבות כשכולו נתון במתח סמוי מהקונפליקט המורכב בין שני ידידים, כשהכל כל כך עדין ורגיש, מחד יש לו צורך בממון ומאידך בין אדם לחברו, וידידו ר' אברהם שב לביתו באותם התחושות ממש, כשכל אחד לא מודע להתחבטות שעוברת על חברו.

בית ההוראה דבר למשפט

השניים הגיעו לבית ההוראה לדיני ממונות, ופרסו את טענותיהם לפני הרב מורה ההוראה, כשהשניים מדגישים כי הכי חשוב להם שההכרעה לא תוביל לפירוד הלבבות ביניהם - לאחר שמיעת טענותיהם הכריע מורה ההוראה בבית ההוראה, שלר' יעקב ישנה זכות למכור את חלקו בנכס כולל הזכות ללקיחת משכנתא רק לאדם שלר' אברהם יש רמת אמינות שווה לזו שהייתה לו כלפי ר' יעקב בעת רכישת הנכס לפני ארבע שנים.

כיצד נוכל לברר מי הוא כיום ברמת אמינות כזו שלו הייתי חוזר ארבע שנים אחורנית הייתי מסכים לחתום איתו, מקשה ר' אברהם?

התשובה הבהירה הייתה ברורה, האופן לבירור רמת האמינות היא כך - אם ר' אברהם בעת עשיית השותפות היה מוכן לחתום לר' יעקב ערבות על סכום הקניה המשותפת, כעת צריך שלרוכש החדש ג"כ יהיה לר' אברהם כזו רמת אמינות עד כדי שהוא יהיה מוכן לחתום ערבות על ערך דומה.

לא היו מאושרים יותר מר' אברהם ור' יעקב ששמחו עד מאד לקבל את הפסק, ולחזור לחיק הגמרא האהובה וללימוד המשותף בחבירותא ושמעתיא.

סיפור ההתדיינות בבית ההוראה והפסק התפרסם בכולל בו לומדים השניים, ותוך ימים ספורים נמצא השותף מבין לומדי הכולל שירכוש את חלקו של ר' יעקב. והאמת והשלום אהבו.

כסלו תשפ"א

ר' אברהם נכנס לכולל לעוד יום של שטייגען, כהרגלו מידי יום ר' אברהם הוא איש של דיוק בזמנים, עד כדי שבכולל אמרו כי ניתן לכוון את השעון לפי כניסתו, כבר בשעה 9:05 הלימוד לוהט ורותח, והיו הדברים שמחים. בשעת הפסקת צהרים משתף ר' אברהם את חבריו לכולל, כי הוא מעוניין כבר תקופה לרכוש נכס משותף בטאבו. הגיע זמן להשקיע קצת יש גם חסכוניות, ועם תוספת הלוואה קטנה, אפשר להגיע לנכס יפה, דא עקא שהוא עדין לא מצא שותף נאמן כלבבו שיוכל לסמוך עליו לעשות שידוך של השקעה בנכס, ולהיות רגוע כי הדברים יתנהלו כמו שבני תורה מתנהלים. אם אתם מכירים מישהו אישית שניתן לסמוך עליו תספרו לי, סיים את השיחה האקראית.

למחרת פונה אליו החברותא ר' יעקב - אחרי הסדר יש לי איזה שיחה אתך, אם אפשר. בסדר, משיב ר' אברהם.

אחרי מנחה פונה ר' יעקב שמעתי כי אתה מחפש שותף לרכישת נכס בטאבו. אכן כן משיב ר' אברהם אתה מכיר מישהו? כן, אני בעצמי מעוניין בזה, אך בבקשה בלי פרסום מיותר, שיישאר בינינו. יודע מה אומר ר' אברהם, תן לי כמה ימים אני אחשוב על זה.

חולפים כמה ימים, ר' אברהם אומר לר' יעקב, נראה לי שבהחלט ניתן להתקדם, אני בהחלט סומך עליך, ושהיה למזל וברכה, תראה אומר ר' יעקב גם אני רוצה להשתתף בתכנית, אך זה תלוי בלקיחת משכנתא של 200 אלף שקל, שתהיה רשומה כמובן על שמי, ואני כל חודש אשלם את הוצאות המשכנתא. - אם זה היה מישהו אחר לא בטוח שהייתי מסכים, אומר ר' אברהם, אך עליך אני סומך, אנחנו מכירים כבר כמה שנים, אני סומך שאתה אדם נאמן אני מוכן לצאת לדרך.

בס"ד לאחר כמה ימים הרכישה יצאה לפועל בשעה טובה ומוצלחת.

סיון תשפ"א

ר' אברהם תשמע אני נמצא כעת בתקופה של נישואי הבת שלי, ואני נמצא בלחץ כלכלי גדול ואני מעוניין למכור את חלקי בנכס המשותף, כולל הזכות ללקיחת משכנתא בגובה 200 אלף, אתה יודע אנחנו שותפים ואני צריך את רשותך, ר' אברהם מהנהן בראשו הנה והנה, הססם, לא כל כך... לא נראה לי. תכלס כשנכנסנו לסיפור נכנסנו יחד, ואם רוצים למכור צריך יחד, הרי כל מה שהסכמתי לעסקה אתך הכוללת משכנתא גדולה, משום שאני מכיר אותך אישית וסומך עליך, כעת להיות שותף באופן זה עם אדם אחר שאני לא מכיר, לך תדע אם הוא לא יסבך אותי בהחזר המשכנתא, לא נראה לי.

מענה לשאלות* ולקביעת דיונים

*במקום שאין מניעה על פי דין לשמוע צד אחד

0722-155-722

לפניות במייל:
dl2155722@gmail.com

מאן דבעי למהוי חסידא לקיים מילי דנזיקין ב"ק ל ע"א שו"ת משאלות שנשאלו בקו ההלכה שע"י בית ההוראה

דבר למשפט

בית הוראה לדיני ממונות

בהנחת מ"ן הגאב"ד
רבי שריאל רחוברג שליט"א

1. שאלה אדם ששאל רכב מחבירו, וקרתה תקלה, המנוע התקלקל וכנסה אבן בגלגל הרכב. והנידון האם שואל שחייב באונסין ופטור במתה מחמת מלאכה, חייב בזה?

תשובה: היכא שהשואל לא בטוח שזה לא מחמת פשיעתו, פשיטא שהשואל שחייב, מדין מתוך שאינו יכול לישבע, משלם. והיכא שהשואל בטוח שזה לא מחמת מלאכה, אי משום דלא לאוקמה בכילתא שאילתא (לא כדי להעמידה בכילה, לא כדי שתעמוד ותנוח, שאלתי אותה) או משום פשיעת המשאיל, דבינדיד אין פשיעת המשאיל. ועיין ש"ך סי' ע"מ סק"ה, שתלה בזה את פלוגתת שו"ע ורמ"א שם סעי' ג. ומחמת ספיאק דינא יש לפטור.

2. שאלה אשה שרשמה את הילד לגן או למטפלת, כמה חודשים לפני תחילת שנת הלימודים, ולפני תחילת השנה, היא רוצה לבטל, והנידון האם רשאית לבטל?

תשובה: מקובל במטפלות וגנים, שיש להודיע חודש מראש, ועל כן אם מבטלים עד חודש לפני תחילת שנה"ל, פטורים מתשלום, ואם מבטלים חצי חודש לפני תחילת שנה"ל, ישלמו עבור חצי חודש. ופשיטא שאם המטפלת הכניסה ילד אחר במקומו, פטורים.

מקור: מצינו בשו"ע סי' ש"ב סעי' ה', גבי שכירות דירה, שיש להודיע חודש מראש.

3. שאלה אדם ששכר דירה ורשמו בחוזה שהדירה מושכרת לשנה עם אופציה לשנה נוספת, אך לא רשמו באיזה מחיר תהיה השכירות בתקופת האופציה, האם מותר למשכיר להעלות את השכר דירה בתקופת האופציה?

תשובה: המחיר הוא בהתאם למחיר שבחוזה. ואין המשכיר יכול לדרוש מחיר גבוה יותר, בטענה שמחירי השכירות עלו.

מקור: כתב הרמ"א סי' שלג סעי' ח, ששליח ציבור שהושכר לציבור לשנה בתנאים מסוימים, וחזרו ושכרוהו לשנה שניה, בלא התייחסות מחודשת לתנאים, אמרין שהשנה השניה היא על דעת התנאים הראשונים.

4. שאלה שכר דירה בחוזה לשנה אחת, ולפני סיום השנה, סיכמו כי השוכר יישאר, כעת השוכר רוצה לעזוב לאחר תקופה קצרה, האם חלה השכירות אוטומטית לשנה נוספת, או לא?

תשובה: לענין שכירות דירה, מקובל לפסוק כי ניתן להפסיק את החוזה בהודעה של חודש מראש. מפני שאזלינן בתר המנהג, והמנהג הוא שכשאיין חוזה, יכול לסיים את השכירות בהודעה של חודש מראש. דלא כפשטות הרא"ש והכרעת המ"ב.

מקור: במ"ב או"ח סי' נ"ג סקנ"ד, כתב שאם אחד היה שליח ציבור לשנה, והשלים שנה, והתחיל להתפלל בשנה שניה בלא כל סיכום, ואח"כ מיחו בו, הוי שכיר לכל השנה, וחייבים לשלם לו על כל השנה. וכע"ז מצינו בת' הרא"ש, שכל א' סי' ז', שמי ששכר בית לשנה, ואחר השנה גר עוד חודש, ולאחר חודש רוצה השוכר לצאת, הדין הוא שחייב על כל השנה, כיון שהרגילות היא לשכור בזמן מסויים לכל השנה.

5. שאלה אדם הזמין פועל לעשות עבודה בבית, והזמין שאל מה המחיר, והפועל אמר שדורש מאה שקלים, והזמין אמר שמסכים רק בחמישים שקלים, והפועל בא ועשה את העבודה, ולאחמ"כ נוצר ויכוח מה סוכם בסוף?

תשובה: לדינא קיי"ל שאם הפועל בא מיזמתו, המחיר חמישים כהסכמת הזמין. ואם הפועל בא לבקשת הזמין, המחיר מאה כדרישת הפועל.

מקור: שו"ע סי' רכא, דאיתא שם גבי מכר, שאם המוכר אמר במאתיים, והקונה אמר במאה, ולא סוכם, ולאח"כ משך הקונה, אם הקונה בא מעצמו ומשך, חייב מאתיים, דתלי שכוונתו כפי שדרש בעה"ב, ואם הקונה משך מחמת שהמוכר מיזמתו דרש את קיום המקח, אז נותן מאתיים, דתלי שהמוכר מסכים למה שהסכים הקונה.

6. שאלה מטפלת שהביאה חוזה בתחילת שנה להורים, ובו יש תנאים שסותרים למנהג העולם, כגון שיש לה זכות לקחת חמשה ימי חופשה במהלך השנה, ללא נזיכה התשלום, והמטפלת החלה לטפל בילד, וכשבאה לממש את סעי' החופשה, ההורים טוענים לא ראינו את הסעי' הזה, ואיננו מחוייבים לזה?

תשובה: היכא שחתם על שטר, הוי התחייבות גם על מה שלא קרא, אבל לא היכא שלא היה חתימה, אלא רק קנין של תחילת מלאכה.

מקור: בשו"ע סי' מ"ה סעי' ג כתב עפ"י שו"ת הרשב"א, שמי שחתם בשטר ולא קרא, מחייב לכל מה שכתוב בשטר, דהחתימה הוי התחייבות לכל מה שכתוב בשטר. ויל"ד דה"ה היכא שההורים קיבלו חוזה, והמטפלת טיפלה על דעת החוזה. אמנם אין לך בו אלא חידוש.

7. שאלה אדם שכר רכב והרכב קיבל מכה, ונוצרה סריטה ברכב, האם מחייב לדווח למשכיר הרכב על סריטה זו?

תשובה: חייב תשלום נזיקין הוא או כשהדרך לתקנו או בירידת ערך, אבל כשאינו כך, אין חייב. וא"כ התחייב להדיא בחוזה, שעליו להודיע לחב' על כל מכה.

8. שאלה מעשה שהיה בשוכר שהניח סיר חם על השיש, וכתוצאה מכך, השיש נשבר לרוחבו, והשוכר רוצה להדיק את השיש, וטענתו היא, שהרי אין כאן דין תשלומי נזיקין מחמת ירידת ערך, דשמין אגב בית, אלא שכיון שהדרך לתקן, משלמים את התיקון, וא"כ איני מחייב יותר מהדבקה.

תשובה: לדינא, ככל שחתם שמחייב בהחזרת הדירה לקדמותה, הרי בוודאי שחייב חדש ולא מודבק, ולא מדין נזיקין אלא מדין חייב החזרת הדירה לתיקנה שזה חייב גם בנזק באונס, כגון שנפל טייל, וככל שאין סעי' זה, תלוי אם מדובר בשבר קטן, שהדרך להדיק, הרי אינו חייב יותר מזה, ואם מדובר בשבר גדול שהדרך להחליף, א"כ חייב לשלם חדש.

9. שאלה כשיש סתימה בביוב בבנין מגורים, והאינסטלטור טוען שהסתימה מחמת שימוש במגבונים, השכן טוען - אכן הילד שלי זרק מגבונים, אך אני איני אחראי על נזקי הילד. וקטן פגיעתו רעה?

תשובה: פשיטא שהשכן חייב מדינא, דבבנין משותף, על דעת כן נשתתפו שכל א' אחראי על הנזקים שגרמו מחמתו בין בגרמא בין ע"י קטן.

10. שאלה הזמין קבלן שירחיב את דירתו, ואירע נזק בגרמא לשכן בבנין, המזיק טוען לניזק, תתבע את הקבלן?

תשובה: הרחבת דירה נחשבת בניה בשטח משותף, והבונה בבנין משותף בהסכמת השכנים, הרי זה על דעת, שככל שיאירעו נזקים, יוכלו לתבוע אותו אישית. ומה"ט נמי גם אם אירע נזק בגרמא, הבונה חייב, דע"ד כן מאשרים לו לבנות.

11. שאלה מצוי שאנשים נרשמים לחברות כאלו ואחרות להוציא קצבאות שונות, וכשהקצבה מגיעה, אנשים מרגישים שהחברה לא עמדה בציפיות ובקושי עשתה משהו. ואינם רוצים לשלם לחברה את מה שסוכם מראש?

תשובה: ככל שהחברה עשתה כל מה שיכולה, אין מקום לטענה, משום שאנשים משלמים על הרוגע והידיעה, שהשיגו את המקסימום שיכלו. ועוד שדי בכמה טיפים, קטנים, בכדי להרוויח, כי החברה יודעת למקד אותן בנקודות שחשובות לזועדות, ומה גורם להם ליתן קצבה.

12. שאלה עקב ריבוי ימי המחלמה בשנים האחרונות, רבים מהמטפלות והגנים החתימו את ההורים על חוזה, שאם לא יוכלו לפתוח עקב מלחמה, ישלמו מחיר מלא או 50%. ויש שטענו שזה אסמכתא, דאמנם מבואר בחו"מ סי' רז שכשאדם מתחייב פיצוי או קנס שאינו הגזמה אלא סביר לכיסוי ההפסדים, אין בזה חשש אסמכתא, דזה לא נקרא הגזמה, אבל זה לא בידו.

תשובה: החוזה מחייב ולא חשיב אסמכתא, אלא שנחשב שמסכמים מראש, שמי שגרשם אצל גן זה, משלם על כל השנה, בין אם הגנת תעבוד, ובין שלא תעבוד עקב מלחמה.

13. שאלה מעשה שהיה בא' שגנב 5 סופגניות מחנות, והמחיר בחנות הוא 4 ש"ל לסופגנייה בודדת, בחנות היה מבצע של 5 סופגניות ב-10 ש"ל, כעת רוצה הגנב להחזיר את הכסף, טוען הבעלים איני עושה מבצע לגנבים, ותשלם לי לפי 4 ש"ל לסופגנייה?

תשובה: ישלם רק 10 ש"ל כפי מחיר המבצע אמנם יש מקום לדון דשאני הכא, שזה מחיר מבצע ולא מחיר קבוע. ואולי אין להתחשב במחיר מבצע, כי המחיר האמיתי זה מחיר ללא מבצע.

מקור: הנה בגמ' ב"מ צ"ט: ובשו"ע סימן שסב סעי' יב, איתא גבי גזל, שאם גזל חבית יין שלימה של חמישים לוג, שכל לוג בנפרד, נמכר בשקל, וחמישים לוג נמכרים יחד ב-49 שקל, אז כיון שמצינו במזיק וגנב ששמין ערוגה אגב שדה ולא בנפרד, דהיינו שאזלינן לקולא, אז ה"ה בידון הגמ' אזלינן לקולא, ומשלם רק 49 שקל.

14. שאלה שבר ללא כוונה בקבוק יין בחנות, ובעל החנות אינו מסכים למחול לו [כמקובל בכמה מקומות] האם עליו לשלם כפי המחיר שהחנות מוכרת ללקוחות, או כפי המחיר שבעל החנות משלם לסיטונאי?

תשובה: רבינו הגר"ן קרליץ זצ"ל טען שבזמנינו שהחנויות עובדות על אספקה שוטפת, על המזיק לשלם כפי המחיר שמשלם לסיטונאי.

מקור: מהגמ' ב"מ צ"ט: ה"ל, ששמע שמחיר המכירה ללקוחות קבוע. דהיינו שהגמ' מדברת על מצב שהנזק האמיתי של המוכר, הוא במה שיכל להרוויח את דמי המכירה, ועתה עקב הנזק, לא ירוויח.

אך בחנויות בזמננו, שכל הזמן מגיעה סחורה חדשה, הרי א"א לומר שיש לו נזק שלא מכר את הסחורה החסרה, כי יש סחורה חילופית תחתיה בלא"ה.